

OMSTANDIG HEDEN

Werkt 't of werkt 't niet?

Wie vijf jaar even niet oplet, heeft het dadelijk gemist... Ik bedoel de aanpassing, gedeeltelijke privatisering en de onvermijdelijke volledige privatisering van de Ziektewet. Sinds de Parlementaire Enquête naar de uitvoering van de sociale zekerheid in 1993 is er een niet te stuiten drang ontstaan om de marktwerking in de Ziektewet toe te laten nemen. Onder het regime van de private markt wordt het werkgeversbelang bij lager verzuim en betere arbeidsomstandigheden groter, zo luidt de redenering. TZ/Arbo was van deze filosofie een van de eerste uitingen. Inmiddels bevinden we ons ruim anderhalf jaar na TZ/Arbo en doet de vraag zich voor of de beoogde effecten ook daadwerkelijk worden bereikt. Regelmatig wordt de vraag gesteld of onder invloed van de nieuwe wet intensiever aandacht wordt besteed aan arbeidsomstandigheden en of het verzuim inderdaad is gedaald? Wie geprobeerd heeft de recente nieuwsberichten hierover op een rij te zetten, komt waarschijnlijk tot de conclusie dat het allemaal niet zo duidelijk is. Daarom een poging om de beschikbare feiten op een rij te zetten en een antwoord te geven op de vraag: *Werkt 't of werkt 't niet?*

Uit recente onafhankelijke onderzoeken van het Nederlands Instituut voor Arbeidsomstandigheden NIA, TNO-PG, het Ministerie van SZW en het CBS, blijkt dat het verzuim in 1994 tussen de 15% en 20% is gedaald ten opzichte van het jaar daarvoor. De instituten verschillen weliswaar enigszins van mening over de absolute verzuimhoogte, maar over de trend zijn ze het roerend eens: het verzuim daalt, en flink ook. Persoonlijk vind ik de geconstateerde verschillen in verzuimdaling niet zo interessant. Of de daling nu 15%

of 20% is, doet er wat mij betreft niet toe. De daling is in beide gevallen gewoon erg groot. De interessante vraag is veel meer of er een relatie bestaat tussen de geconstateerde verzuimdaling en de introductie van TZ/Arbo. Ook hierover is inmiddels empirische informatie beschikbaar. Zo constateert het College van toezicht sociale verzekeringen (Ctsv) onder meer dat een jaar 'terugdringing ziekteverzuim' bij veel bedrijven heeft geleid tot intensivering van verzuimbeleid. Intensivering die, zo blijkt uit het onderzoek, volgens werkgevers *niet* zou zijn gerealiseerd zonder TZ/Arbo. Uit onderzoek van TNO-PG blijkt bovendien dat driekwart van de bedrijven aangeeft dat er concrete maatregelen op het terrein van arbeidsomstandigheden zijn getroffen. De belangrijkste reden om dit te doen zijn de wettelijke verplichtingen.

Sommigen beschouwen bovenstaande informatie als onbetrouwbaar of als 'circumstantial evidence'. Zij houden twijfels bij geconstateerde verzuimdalingen en toegenomen arbo-activiteiten.

Het hebben van twijfels is een gezonde grondhouding, maar in dit geval is de logische consequentie van twijfel dat of alle onafhankelijk van elkaar uitgevoerde onderzoeken niet deugen, of dat de geconstateerde feiten niet passen in de 'mentale modellen' van de sceptici. Ik hou het op het laatste. Natuurlijk zijn er uitzonderingen in de mate van enthousiasme bij bedrijven om aan de arbo-slag te gaan, daalt het verzuim niet overal even hard en komen curatieve maatregelen nog meer voor dan preventieve maatregelen. En natuurlijk zal het uitblijven van een griepgolf invloed hebben gehad op een lager verzuim in 1994... Maar op basis van de ons nu ter beschikking staande feiten, ben ik sterk geneigd 'Ja!' te roepen als de vraag wordt ge-

steld of TZ/Arbo nou werkt of niet. Ik weet overigens nog niet zo zeker of de voorgenomen privatisering van de Ziektewet nog iets toevoegt aan de inmiddels geconstateerde effecten. Het is niet uitgesloten dat met name ongewenste bij-effecten van privatisering sterk zullen toenemen. Verdergaande marktwerking zal er voor kunnen zorgen dat het belang van werkgevers bij het hebben van slechts gezonde werknemers, nog verder toeneemt. Toenemende risico-selectie kan hiervan het ongewenste gevolg zijn.

Hoe het verder gaat met de plannen tot volledige privatisering van de Ziektewet weten we nu nog niet. Een ding is wel zeker. Om te vermijden dat volgend jaar weer vijf instituten zelfstandig en onafhankelijk van elkaar hetzelfde onderzoek uitvoeren naar effecten van de voorgenomen privatisering, is enige sturing gewenst. Bijvoorbeeld door het Ministerie SZW. Opdat turbulente wetgeving niet ook nog eens een keer leidt tot onduidelijkheden over de effecten ervan...

Marcel Knotter

Senior onderzoeker bij het Nederlands Instituut voor Arbeidsomstandigheden NIA, Amsterdam